

Socialdepartementet

Diariennr S2022/02964

Yttrande över delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott – Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)

Malmö tingsrätt har ombetts att yttra sig över rubricerat delbetänkande.

Utredningen föreslår att det införs ett administrativt sanktionssystem för mindre allvarliga bidragsbrott och att beslut om administrativa sanktionsavgifter ska beslutas av de myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor som fattar beslut om bidrag. Vidare föreslår utredningen att ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas över från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten.

Tingsrätten har främst granskat förslagen utifrån tingsrättens verksamhetsområde. Utifrån de utgångspunkter som tingsrätten har att beakta finns det inte några invändningar mot de överväganden och förslag som presenteras i betänkandet. Tingsrätten välkomnar förslaget att administrativa sanktionsavgifter införs som ett komplement till det straffrättsliga spåret.

Tingsrätten instämmer i utredningens bedömning att förslaget om införande av administrativa sanktionsavgifter kan förväntas innebära en minskad hantering av åtalade bidragsbrott för de allmänna domstolarna men att förslaget kommer innebära en ökad arbetsbelastning för de allmänna förvaltningsdomstolarna och att förslagen därmed kommer att innebära ökade kostnader för Sveriges domstolar.

Eftersom Ekobrottsmyndigheten har erfarenhet av att utreda större och mer komplicerad ekonomisk brottslighet har Malmö tingsrätt ingen erinran mot förslaget att ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas över från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten.

Tingsrätten lämnar nedan några synpunkter och förslag till förtydliganden och behov av fortsatta överväganden i det återstående berednings- och lagstiftningsarbetet.

Tingsrätten instämmer i utredningens bedömning att den administrativa sanktionsavgiften som beslutas av den statliga myndighet, kommun eller arbetslöshetskassa som har beslutat om den förmån eller det stöd som sanktionsavgiften avser är att jämställa med ett straff enligt Europakonventionen och att ett förfarande om att ta ut en sådan avgift är att likna vid en anklagelse för brott. Det är därför av vikt att man i det fortsatta lagstiftningsarbetet noga överväger regelverkets utformning och hur information kan delas mellan involverade myndigheter så att dubbel lagföring i princip inte kan komma att uppstå i praktiken.

Utredningens förslag innebär att många olika aktörer kommer att besluta om de administrativa sanktionsavgifterna. Det kommer därför finnas ett behov av omfattande samordning mellan de berörda aktörerna för att likartade fall ska komma att behandlas lika och för att systemet ska vara rättssäkert. Hur denna samordning ska ske och hur berörda aktörer ska försäkras nödvändig kompetens för att fatta nu aktuella beslut bör övervägas vidare i den fortsatta beredningen.

Ett sådant gemensamt register för de administrativa sanktionsavgifterna som utredningen övergripande diskuterar i delbetänkandets avsnitt 8.16.7 bör ytterligare analyseras och övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. I ett sådant register skulle även kunna anges om och när den beslutade sanktionsavgiften har fått laga kraft. Ett sådant register skulle också innebära att det i ett så tidigt skede som möjligt kommer gå att upptäcka upprepade eller systematiska utnyttjanden av de förmåner och stöd i välfärdssystemet varom nu är fråga (jfr utredningens överväganden på s. 401 att särskilda skäl för att göra en brottsanmälan kan vara om den enskilde trots tidigare beslutade sanktionsavgifter fortsätter att begå överträdelser).

En annan aspekt som kan behöva analyseras ytterligare är hur beslut om återkrav av tidigare beslutad och utbetald förmån och beslut om administrativ sanktionsavgift förhåller sig till varandra och hur processuella aspekter bör hanteras när dessa frågor samtidigt kan komma att vara föremål för rättslig prövning i olika instanser samtidigt.

Utredningens förslag innebär att en överträdelse kan leda antingen till en administrativ sanktionsavgift eller straff enligt bidragsbrottslagen. Om åklagare har väckt åtal eller utfärdat ett strafföreläggande går det enligt utredningens förslag inte att ta ut en sanktionsavgift. Detta skulle kunna leda till otillfredsställande situationer i de fall en person inte döms för bidragsbrott i domstol men förutsättningarna för en administrativ sanktionsavgift hade varit uppfyllda, men som det på grund av att åtal väckts inte går att besluta om. Frågan om det i sådana situationer ändå bör kunna beslutas om en administrativ sanktionsavgift kan övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Om ett misstänkt bidragsbrott varken är att bedöma som grovt brott eller överstiger ett halvt prisbasbelopp får en anmälan om bidragsbrott bara göras om det finns *särskilda skäl*. Vad som kan utgöra särskilda skäl anges inte i den föreslagna lagtexten. Mot bakgrund av att många olika aktörer kommer att göra dessa bedömningar, för att lagstiftningen ska vara tydlig för envar och för att försäkra en enhetlig och förutsägbar tillämpning, kan det i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägas att i lagtext specificera vad som kan utgöra särskilda skäl. I det fortsatta lagstiftningsarbetet kan det också övervägas om ett misstänkt bidragsbrott som ingår som ett led i organiserad brottslighet ska kunna utgöra ett särskilt skäl för anmälan om brott. Det är vidare av vikt att förarbetena ger tydlig vägledning för de bedömningar som ska göras i frågan om det finns särskilda skäl.

I handläggningen av ärendet har chefsrådmannen Anna Täcklind och stf. chefsrådmannen Anna Tengberg deltagit.

Anna Täcklind

Anna Tengberg